

ལེན་བཅུ་བཞི་པ། ལས་ལྔ་བཤལ་བསྟན་པ།

ГЛАВА 14. ПЯТЬ ДЕЙСТВИЙ. ПРОСЛАБЛЕНИЕ

དེ་ནས་ཡང་དྲང་སྟངས་ཅིག་པའི་ཡེ་ཤེས་གྱིས་འདི་སྐད་ཅེས་གསུངས་སོ། ། གྲེ་དྲང་སྟངས་ཆེན་པོ་ཉན་ཅིག ། ལས་ལྔ་མཆོག་གྱུར་བཤལ་ལ་བརྟག་པ་དང་། ། བཏང་ཐབས་སྟོན་ཡོན་ནམ་པ་བཞི་ཡིས་བསྟན། །

Then again Sage Rigpai Yeshe (*rig pa'i ye shes*) said these words, "O Great Sage, listen. Purgative therapy, which is the most effective treatment amongst *las Inga*, is explained under four headings: examination, methods of application, adverse effects and benefits.

Затем снова мудрец-риши (*drang srong*) Ригпей Еше (*rig pa'i ye shes*) произнёс: «О великий мудрец, слушай! Прослабление -- наилучшее из действий -- объясняется в четырёх пунктах: определение, методика применения, ошибки и достоинства.

དང་པོ་རྩང་དང་མི་རྩང་ནད་གཞི་བརྟག་ ། རན་དང་མི་རན་དུས་ཚོད་བརྟག་པ་དང་། ། རླབ་དང་མི་རླབ་ལྷས་ཤེད་བརྟག་པར་བྱ། །

First, examination includes examining the disorders for indications and contra-indications, examining the appropriate and inappropriate time for therapy, and examining the physical strength of a patient to determine whether purgative therapy can be tolerated or not.

1 Первое, показано или противопоказано оно следует определять по самой болезни; пора или не пора -- изучать по времени; выдержит или не выдержит - анализировать по крепости организма.

རྩང་བ་རིམས་འབྲུགས་ཚ་བ་སློན་གྱིས་དང་། །རྟག་དང་སྣོད་ཚད་མ་ཁྱ་སློན་ནད་དང་། །སྦྱ་བ་དམུ་ཚུ་བད་སྟུག་ཚུ་སེར་
མཛོ། །དྲིག་གྱུ་སློན་ནད་རབ་རིབ་མ་རྟིང་སྟགས། །ཕྱི་ནང་པ་ལ་ཆེད་ནད་ལ་བསྟགས་པ་སྟེ། །ཁྱད་པར་མཁྱིས་པའི་ནད་ལ་
མཚོག་ཏུ་བཤད། །

Purgative therapy is indicated for most external and internal disorders such as *rims* and disturbed hot disorders which are ripe and acute, poisoning, hot disorders of the vessel organs, *ma zhu*, *skran*, *skya rhab*, *bad kan smug po*, *chu ser* disorders, *mdze*, *dreg*, *grum*, *srin* disorders, blurred vision, chronic wounds etc. In particular, it is said to be the best therapy against *mkhris pa* disorders.

1.1.1 Показания. [Прослабление] высоко ценится при большинстве внешних и внутренних болезней, таких как зрелый и развитой жар рим (*rims*) и труг ('*kh rugs*); отравлениях, жаре полых органов, мажува (*ma zhu*), опухолях трен (*skran*), кьябаб (*skya rhab*), мучху (*dmu chu*), бекен мурпо (*bad kan smug po*), чхусер, дзе (*mdze*), дрег (*dreg*), друмбу (*grum bu*), болезнях синбу (*srin nad*), рабриб (*rab rib*), застарелых язвах и так далее, а особенно считается наилучшим при болезнях трипа.

མི་རྩང་དགུན་དུས་བྱངས་ཟད་ནས་པ་དང་། །གདོན་ཅན་སྟུམ་མ་རྩུང་ནད་མེ་བྱོད་ཉམས། །གཞང་ནད་ཐུར་སེལ་ལོག་དང་
སྟུག་ལང་ཅན། །བྱག་རྩུ་ཁོང་དུ་ལས་ལ་བཏང་མི་བྱ། །

Purgative therapy is contra-indicated during winter, and for those with depleted bodily constituents, the aged, those possessed by evil spirits, those with *rlung* disorders, and pregnant woman, those with a weak *me drod*, rectal disorders, those affected by the adverse function of descending *rlung*, nausea and foreign objects left inside the body.

1.1.2 Противопоказания. Его нельзя проводить в зимний сезон, физически истощённым, пожилым, одержимым негативными влияниями (*gdon*), беременным, при болезнях лунг, ослаблении огненного тепла, болезнях прямой кишки, развороте нисходящего лунг, рвотных позывах, обломках, застрявших внутри.

རན་དང་མི་རན་དུས་ཚེད་བརྟག་པ་ནི། རན་གང་སྤོན་འདུས་བཞིག་སྔོང་རྒྱས་དུས་སྤྱང་། རྟེ་ལྷར་མ་ཡིན་ཕྱས་ན་རན་མི་
འདྲོངས། དུས་སྤྱ་མ་སྤྱངས་འཕྱིས་ན་བརྟག་པར་འགྱུར། རྟེ་ཕྱིར་སྤྱང་བའི་དུས་ཚེད་ཤེས་པ་གཅེས། །

Examining the appropriate or inappropriate time for purgation is done as follows: Evacuate a disorder when it has ripened, assembled, disintegrated, aroused, and fully blown. In contrast, if one performs the therapy before the appropriate time, the disorder will not be evacuated, while if therapy is delayed and not done on time, the disorder will be aggravated. Therefore, it is essential to understand the appropriate time for purgation.

1.2 Изучение по времени -- пора или не пора. Любую болезнь вычищают, когда она созрела, собралась, разрушается, поднимается или развилась. Раньше этого не следует выгонять болезнь, а если опоздать и не вычистить её во время, то она усугубится. Поэтому важно знать время вычищения.

སྤྱབ་དང་མི་སྤྱབ་ལུས་ཤེད་བརྟག་པ་ནི། རྩངས་ཟད་སྟོབས་མེད་ཟས་ཀྱིས་བོར་བ་དང་། རྩ་ཡི་ཤེད་ཤོར་སྤྱན་སྔོང་སྤྱངས་མི་
སྤྱབ། རྟེ་ཕྱིར་མི་དེའི་ནད་ལ་སྟོག་གནས་པས། རྩྱངས་ཞན་ནད་སྔོང་སྤྱར་ཡང་དང་ག་འགག། རྩྱང་བ་དགས་ན་ནད་སྟོག་
གཉིས་ཀ་འཛོམས། རྟེ་ཕྱིར་བཟུ་སྤོན་མི་བརྟག་དུག་དང་མཚུངས། རྟེ་འདྲ་འཇམ་ཅི་ནི་རྩ་ཏ་སྟེལ་བསྟགས། །

Examining the physical strength of a patient to determine whether purgative therapy can be tolerated or not, is done as follows: Those with depleted bodily constituents, the emaciated, those with no appetite, weak pulse with short and interrupted beats are conditions that cannot tolerate purgative therapy as the life of patient relies on the disorder itself. Insufficient evacuation aggravates the disorder and causes recurrence of anorexia, while excess evacuation destroys both the disorder and he life of he patient simultaneously. In such cases, avoid purgative therapy as it is similar to giving poison to patient; hence it is recommended to perform mild enema and enema alternatively.

1.3 Анализ по крепости организма -- выдержит или не выдержит. Тот, кто физически истощён, без сил, кто отказывается от пищи, у кого пульс без сил, отрывистый (*spun*), с остановками (*sdod*) – очищения не выдержит. Почему же? Поскольку у такого человека жизнь помещается в болезни, то если вычищать слабо, болезнь поднимется, и опять же пропадёт аппетит. а если вычищать сильно -- уничтожишь обоих: и болезнь, и жизнь. Поэтому, подобных случаях не

следует давать промывающие лекарства, они будут как яд, а рекомендуется чередовать клизмы джамци и нируха.

བཏང་ཐབས་ཚུན་འགོ་དངོས་གཞི་ཕྱི་རྒྱུ་གསུམ།

The three methods of applications are preliminary, actual and post-therapeutic care.

2 В методике применения три [части]: подготовка, основная часть и последующее пресечение.

ཚུན་དུ་འགོ་ལ་རིང་དང་ཉེ་བ་གཉིས།

The two preliminary procedures are distant and proximate.

2.1 У подготовки есть два [этапа]: отдалённый и близкий.

རིང་བའི་ཚུན་འགོ་སྒྲ་བྱུང་ནད་མིན་ལ། །ཐང་དང་ཕྱེ་མས་བྱེར་བསྐྱུ་འདྲིལ་བ་བཤེག་ །ཞིན་པ་འགོགས་དང་གཁུ་བ་སྒྲོང་བ་
དང་། །མ་སྒྲིན་སྒྲིན་པར་བྱས་ལ་བཏང་བ་བསྒྲགས།

Distant procedure involves, except for the disorders due to sudden factors, administration of decoctions and medicinal powders for assembling, disintegrating, extracting, arousing and ripening the disorders which have dispersed, rolled, adhered, concealed and unripened, respectively. It is essential to perform the purgative therapy after applying the distant procedure.

2.1.1 Отдалённая подготовка. Кроме экстренных случаев, нужно отварами и порошками собрать рассеявшееся, разрушить свернувшееся, отодрать въевшееся, поднять скрытое и довести до созревания незрелое. А уже осуществив это, рекомендуется назначать [прослабление].

ཉེ་བའི་ཐོན་འགོ་གཟའ་སྐར་ཚོས་བཟང་ལ། མཁན་པ་སྤང་མ་ཆུ་འཇམ་བསྐྱོས་པ་ཡིས། ལྷས་ཀུན་དག་པར་བགྲས་རྒྱུ་མར་གསར་དང་། འབྲུ་མར་ཚ་གང་ནད་དང་སྦྱར་བྱས་ཏེ། རྩོལ་མ་གཏོགས་བསྐྱུ་མཉེ་འཐེམ་པར་བྱ། རྒྱུ་ཤས་ཆེ་དང་སྩོལ་སྤྲོ་བ་ལ། རྩུན་མར་སྩོར་བཏང་ཨ་རུ་མཆུ་རིང་ལུར། འཇམ་ཅི་མས་བཏང་རྒྱུ་གཞིལ་བད་མཁྱིས་བསྐྱང་། མདོར་ན་བཤལ་དགྲ་རྒྱུ་ཡིན་དེ་འདུལ་གཅིས། །

The proximate preliminary procedure is done in the following ways. After bathing thoroughly, using warm water infused with *mkhan pa* and *chang* residue, on an auspicious day coinciding with favorable star and planetary influences, effectively massage the whole body, excluding the abdominal region, with fresh butter or seed oil in accordance with the hot or cold nature of the disorder. For those dominated by *rlung* or those with a hard bowel movement, ingest clarified butter and chew *a ru mchu ring*. Performing mild enema will control *rlung* and at the same time arouse *mkhris pa* and *bad kan* disorders. In a nutshell, *rlung* is adversary of purgation and therefore it is important to subdue it.

2.1.2 Близкая подготовка. Дочиста вымыв всё тело нагретой водой с *mkhan pa* и бардой в хороший день под благоприятной звездой, в соответствии с болезнями жара или холода втирают сливочное или растительное масло и хорошенько массируют, избегая области живота. При преобладании лунг и склонности к закреплению нужно дать внутрь топленое масло и жевать *a ru mchu ring*. Снизу вставить джамци, это подавит лунг и поднимет бекен и трипа. В целом, лунг - враг прослабления, важно его обуздать.

ཤིན་ཏུ་ཉེ་བ་གཏོང་གོང་ཞག་གཅིག་ནས། གོ་སྐྱོན་སྤོང་ཉ་ཕག་རུལ་སྦྱར་དང་། འོ་མ་ལ་སོགས་གང་གཞིན་ཟས་ཀྱིས་བསྐྱང་། གཏོང་རུབ་བླ་ཚད་སྤོར་ཐལ་མེད་པ་བཏང་། དེ་ཡིས་ནད་སྦྱང་སྩོལ་སྤྲོ་རྒྱུ་ཁ་གཞོན། །

The extreme proximate procedure is carried out a day before the actual process. Stimulate the disorder by giving unwholesome foods such as wheat, peas, green vegetables, fish, pork, rotten and sour foods, milk and so forth. On the very evening of the actual procedure, take cooked nettle leaves without any condiment. This arouses a disorder, smoothes bowel movements and control *rlung*.

Очень близкая [подготовка]. За сутки до назначения [прослабления болезнь] нужно поднять той пищей, которая вредит: пшеница, горох, зелень, рыба, свинина,

испорченное, кислое, молоко и так далее. Вечером в день процедуры пить суп из крапивы без добавок. Это поднимет болезнь, расслабит пищеварение и придавит лунг.

དངོས་གཞི་སྒྲིག་གི་སྒྱུར་ཐོ་བཏང་ཚུལ་དང་། རྒྱུག་དང་འདོན་ཚད་ལོག་གཞི་ནི་སྒྲིག་པ་ལྟར།

The five actual procedures include the medical compounds, means of application, *lcag* (inducing agent), the amount of evacuation and management of post-therapeutic complications.

2.2 Основная часть. Здесь пять тем: группы лечебных составов, методика применения, «кнут», мера выведения, подавление осложнений.

སྒྱུར་ཐོ་ཀུན་ཏུ་རྒྱུག་པའི་སྒྱི་བཤལ་དང་། རྩོམ་བྱ་ནད་གི་སྒྲིག་པ་ལྟར་སྒྲིག་པ་གཉིས།

The two medicinal compounds are the general compound for treating all kinds of disorders and the specific compounds for treating miscellaneous disorders.

2.2.1 Группы составов. Их две: общие слабительные, подходящие всем и специальные слабительные для отдельных заболеваний.

དང་པོ་སྒྲིག་ཐོ་དེ་དཔོན་ཁ་འཛིན་གསུམ།

The general compound is typed into three subcategories: verifying, leading and supplementary ingredients.

Первые. Здесь три [категории]: «расчищающий дорогу», «вожатый» и «направляющие компоненты».

སྒྲིག་ཐོ་ཨ་རུ་མཆུ་རིང་ལྷན་སྒྲིག་དང་། རྒྱུ་མ་ཅི་དང་རྒྱུ་མ་ཚ་བའི་པི་ལིང་། བསྐྱུས་ཐང་དྲོ་འཇམ་ནམ་དགུང་བཏང་བྱས་པས། འབྲུ་ལུས་རྒྱུ་འཁོག་ཅི་ཡང་མེད་དང་གསུམ། རྟེན་ལས་སྒྲིག་བྱས་སྒྲིག་དཔགས་བྱས་ཏེ། རྟེན་དཔོན་ཐུན་ཚད་ཆེ་ཆུང་ཤེས་

པར་བྱ། ཅི་ཕྱིར་ཞེན་ཏྲ་སྟ་ཐུན་ཅུང་པས། རྒྱུ་སྤྱི་ཕྱིར་མི་ཐོན་ཏེ་ཉེས་པ་ཆེ། རྟོ་སྟེ་ཐུན་ཆེས་མི་ཆོད་ལུས་བྱུངས་
འཛོམས། དེས་ན་རྟོ་བ་བརྟག་ཕྱིར་སྣ་སེལ་གཅེས། རྟོ་སྟེ་མི་སྦྱག་ནི་འཇམ་གྲོགས་སུ་འགྱུར། །

The verifying compound constitutes a decoction prepared from *a ru mchu ring*, *lcum rtsa*, *chu ma rtsi*, *rgyam tshwa*, *pi pi ling*. On taking this decoction in a lukewarm state at mid-day, one may experience the three conditions of either diarrhea or abdominal rumbling or no effects at all, according to the loose, medium and hard consistency of the bowel, respectively. Based on these three conditions, adjust the dosage of the leading compound accordingly. If a low dose of medicine is given to a person with a hard bowel, it will arouse a disorder but will fail to evacuate it, thus causing more harm; if an overdose of medicine is given to a person with a loose bowel, it will lead to unceasing diarrhea resulting in the loss of bodily constituents. Therefore, it is important to administer the verifying medicine to examine the state of the bowel. Even in case of a loose bowel, it does not induce vomiting and helps in making the purgative therapy more effective and smooth.

«Расчищающий дорогу» - это сгущённый отвар из *a ru mchu ring*, *lcum rtsa*, *chu ma rtsi*, *rgyam tshwa*, *pi pi ling*. Назначение его в тёплом виде в полночь может вызвать понос, урчание в животе или ничего не будет. По этому эффекту оценивают склонность к расслаблению или закреплению, что поможет определить величину дозировки «вожатого». Потому что от маленькой дозировки при склонности к закреплению болезнь поднимется, но наружу не выйдет, что очень опасно; от большой дозировки при склонности к расслаблению, [понос] будет не остановить, что подорвёт ткани тела. Таким образом, «расчищающий дорогу» очень важен, чтобы исследовать склонности пищеварения. При склонности к расслаблению он не вызывает рвоты и помогает смягчить остроту вычищения.

དེད་དཔོན་ཨ་རུ་མཚུ་རིང་དན་རོག་དང་། སྟེ་ཁར་དུར་བྱིད་ནམ་པ་བཞི། ཨ་རུ་ར་ནི་ཐལ་ཚན་གསེབ་དུ་གདུལ། དར་རོག་
པོ་སྟེ་གདོན་བྱེ་ལ་གདུལ། སྟེ་ཁར་མར་དཀར་ནང་དུ་གདུལ། དུར་བྱིད་རྒྱང་ཐུན་དུག་སྣལ་ཡོས་སུ་གདུལ། ཆ་མཉམ་ཞིབ་
བརྟགས་རིལ་བྱ་བྲིལ་བ་ཡིས། རྟོ་ལ་དུག་སྟེ་སྟོབས་ཐུན་ནད་ཀུན་འཛོམས། །

The leading compound is comprised of four ingredients: *a ru mchu ring*, *dan rog*, *shrl khaNDa* and *dur byid*. Treat *a ru ra* by keeping it inside a heap of hot ashes; *dan rog* by discharging its inner tongue-shaped part and keeping it inside a heap of heated barley

powder; *shrl khaNDa* by putting it in melted white butter; *dur byid* by removing the inner pith and the outer skin, and then keeping it inside a heap of heated parched-grains. These four ingredients, in equal proportions, when powdered and rolled into pills, have sharp and strong efficacies, thereby eliminating all kinds of severe disorders.

«Вожатый» - это четыре компонента: १ a ru mchu ring, dan rog, shrl khaNDa и dur byid. [Плоды] a ru ra нужно укротить внутри горячей золы; у dan rog выдернуть язычок, укротить в [горячей] муке; shrl khaNDa укротить в сливочном масле; dur byid освободить от ядовитых сердцевин и кожицы, укротить в дроблёном зерне. Их берут поровну, тонко измельчают и закатывают в пилюли. Они острые и сильные, уничтожают любые тяжёлые болезни.

ཡང་ན་ཐར་རུ་རུར་བྱིད་ཨ་རུ་ར། ལྷུ་མ་ཙ་ཐོན་བྱ་ཁོན་བྱ་ཐྱི་ལྟ། དན་རོག་དན་ཁ་དོང་ག་བ་ཚུར་བསྐྱས། ལྷ་མ་ཚོག་པའི་
ལྟ་རྩོལ་འཇམ། ཁི་སྐྱུག་མི་འབྱིང་ཉེན་དང་རྩུང་མི་སྟེ། ཉན་དང་སྐྱར་ནས་དྲག་ཞན་ཟོ་ཡིས་འབྲུ། དགུན་དུས་སྐྱུ་མ་མ་ཁས་
དང་རྩུངས་ཟད་དང་། ལམ་ཁའི་འགྲོན་པོ་ལ་ཡང་བཏང་དུ་བཏུབ། །

Or decoct *thar nu*, *dur byid*, *a ru ra*, *lcum rtsa*, *sngon bu*, *khron bu*, *shrl khaNDa*, *dan rog*, *dan khra* and *dong ga* in cow's urine. This *khanda* when prepared without being burnt is sharp and smooth. It neither causes pain from tumors below the xiphoid process nor increases *rlung*. Strong and mild purgation are applied in accordance with the nature of the disorder and the bodily constituents. Thus this compound can be performed during winter and on those who are pregnant, the aged and those with exhausted bodily constituents, and even on the travelers.

२ Или - сгустить в коровьей моче *thar nu*, *dur byid*, *a ru ra*, *lcum rtsa*, *sngon bu*, *khron bu*, *shrl khaNDa*, *dan rog*, *dan khra*, *dong ga* до состояния кханды, но так, чтобы не подгорело. Она получится острой, но мягкой: не вызывает ни рвоты, ни распираания, [ни боли] в лхен (*lhen*), ни лунг; степень прослабления подбирают в соответствии с болезнью. Можно назначать даже в зимнюю пору, беременным, пожилым, истощённым и путешественникам в дороге.

གཙོ་བོ་དེ་ལ་འཁོར་གྱིས་ཁ་བསྐྱར་བ། ཁོན་དན་ཨ་ག་རུ་དང་སྟིང་ཞོ་ཤ། བཟེབས་པས་སྟིང་གི་ཚ་བ་སྦྱང་བར་བྱིད། །

Supplement the leading compound with an entourage of medicinal ingredients to treat particular disorders. Adding *tsan dan*, *a ga ru* and *snying zho sha* to the leading compound evacuates hot disorders of the heart.

Эти берут за главный и добавляют свиту «направляющих компонентов».

(1) Добавление *tsan dan*, *a ga ru* и *snying zho sha* вычищает жар сердца.

ཚ་ལ་ཤིང་མངར་གྱུན་འབྱུང་ཨ་གྲོང་བཟླེབས། རྒྱོ་བའི་ནད་རྣམས་འཁྱུ་བར་བྱེད་བ་ཡིན། །

Adding *tsha la*, *shing mngar*, *rgun 'brum* and *a khrong* evacuates lung disorders.

(2) Добавление *tsha la*, *shing mngar*, *rgun 'brum* и *a khrong* выводит с поносом болезни лёгких.

གུར་གུམ་བ་ཤ་ཀ་དང་བྲག་ལྷན་བཟླེབས། མཆིན་པའི་ཚ་བ་འཁྱུ་བར་བྱེད་བ་ཡིན། །

Adding *gur kum*, *ba sha ka* and *brag zhun* evacuates hot disorders of the liver.

(3) Добавление *gur kum*, *ba sha ka* и *brag zhun* выводит с поносом жар печени.

ཡ་བཀྲ་ར་ཐལ་ཚྭ་བི་པི་ལིང་། བཟླེབས་པས་མཆིར་ནད་འཁྱུ་བར་བྱེད་བ་ཡིན། །

Adding *ya baksha ra*, *thal tshwa* and *pi pi ling* evacuates hot disorders of the spleen.

(4) Добавление *ya baksha ra*, *thal tshwa* и *pi pi ling* выводит с поносом болезни селезёнки.

ལམ་པ་སྤྱག་སྟེལ་དབྱི་མོང་བཟླེབས་པ་ཡིས། མཁལ་མའི་ནད་རྣམས་འཁྱུ་བར་བྱེད་བ་ཡིན། །

Adding *lcam pa*, *sug smel* and *dbyi mong* evacuates kidney disorders.

(5) Добавление *lcam pa*, *sug smel* и *dbyi mong* выводит с поносом болезни почек.

མ་རྩ་རྒྱུ་ཚུ་བི་བི་ལིང་དང་གསུམ། རོ་བའི་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད་པ་ཡིན།

Adding *ma nu*, *rgyam tshwa* and *pi pi ling* evacuates all stomach disorders.

(6) Добавление тройки *ma nu*, *rgyam tshwa* и *pi pi ling* вычищает болезни желудка.

ཏིག་ཏ་གསེར་གྱི་མེ་ཏྲོག་དུག་མོ་ལྷང་། བཟླབས་པས་མཁྲིས་པའི་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད།

Adding *tig ta*, *gser gyi me tog* and *dug mo nying* evacuates gallbladder disorders.

(7) Добавление *tig ta*, *gser gyi me tog* и *dug mo nying* вычищает болезни желчного пузыря.

སྟ་ལོ་བཙོད་དང་ཁ་རུ་ཚུ་བཟླབས་པས། རྒྱ་ལོང་སྦྱང་ནད་སྦྱང་བར་བྱེད་པ་ཡིན།

Adding *snya lo*, *btsod* and *kha ru tshwa* evacuates disorders of the vessel organs such as the large and the small intestines.

(8) Добавление *snya lo*, *btsod* и *kha ru tshwa* вычищает болезни кишечника.

བྱང་པ་ཐྱིག་ཐིན་སྦྱོས་དཀར་བཟླབས་པ་ཡིས། ཚུ་ནད་ཐམས་ཅད་སྦྱང་བར་བྱེད་པ་ཡིན།

Adding *byang pa* (blister beetle), *sdig srin* (crab) and *spas dkar* evacuates all kinds of channel disorders.

(9) Добавление *byang pa*, *sdig srin* и *spas dkar* вычищает все болезни сосудов.

དབྱི་མོང་སྤུབ་ཀ་བྱང་པ་བཟླབས་པ་ཡིས། མགོ་སྦྱོན་ཚུ་ནད་སྦྱང་བར་བྱེད་པ་ཡིན།

Adding *dbyi mong*, *sруб ka* and *byang pa* (blister beetle) evacuates disorders of the head and channels.

(10) Добавление *dbyi mong*, *srub ka* и *byang pa* вычищают изъязны головы и болезни сосудов.

ལི་ག་དུར་དང་དོམ་མཁྲིས་ཉི་དགའ་བསྐྱབས། རྩོད་ཀྱི་རྩ་ནད་ཐམས་ཅད་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *li ga dur*, *dom mkhris* and *nyi dga'* evacuates all kinds of channel disorders of the upper body.

(11) Добавление *li ga dur*, *dom mkhris* и *nyi dga'* вычищает все болезни сосудов верхней части тела.

རྒྱ་མཚན་གྱི་སྤྲེལ་བསྐྱབས་པ་ཡིས། རྩོད་ཀྱི་རྩ་ནད་ཐམས་ཅད་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *rgya tshwa*, *sdig srin* (crab) and *sug smel* evacuates all kinds of channel disorders of the lower body.

(12) Добавление *rgya tshwa*, *sdig srin* и *sug smel* вычищает все болезни сосудов нижней части тела.

སེ་རྫོད་བར་ཤུན་དབྱི་མོང་སོ་མ་ར། རལགས་པའི་ནད་རྣམས་སྦྱང་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding the stem cortex of *se rgod*, *dbyi mong* and *so ma ra* evacuates all kinds of skin disorders.

(13) Добавление *se rgod bar shun*, *dbyi mong* и *so ma ra* вычищает все болезни кожи.

མེ་དྲོག་ལུག་མིག་བེལ་བ་ཨ་འབྲས་བསྐྱབས། མགོ་བོའི་ནད་རྣམས་སྦྱང་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding *me tog lug mig*, *bil ba* and *a 'bras* evacuates head disorders.

(14) Добавление *me tog lug mig*, *bil ba* и *a 'bras* вычищает болезни головы.

ཨ་བ་ཨ་རུ་ར་དང་ལྷགས་དྲེག་བསྐྱེད་པའི། མིག་གི་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding *a ba, a ru ra* and *lcags dreg* evacuates eye disorders.

(15) Добавление *a ba, a ru ra* и *lcags dreg* вычищает болезни глаз.

ག་བུར་ཅན་དན་གི་ལྷོ་བསྐྱེད་པའི། རྩེད་པའི་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding *ga bur, tsan dan, gi wang* evacuates hot disorders.

(16) Добавление *ga bur, tsan dan, gi wang* вычищает болезни жара.

པི་པི་ལིང་དང་རྒྱམ་ཚུ་ན་ལེ་ཤམ། བསྐྱེད་པའི་གང་བའི་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *pi pi ling, rgyam tshwa, na le sham* evacuates all kinds of cold disorders.

(17) Добавление *pi pi ling, rgyam tshwa, na le sham* вычищает болезни холода.

འབྲས་བུ་གསུམ་བསྐྱེད་པའི་ཚ་གང་འདྲེས་པ་སྦྱང་། །

Adding '*bras bu gsum* (three mirabalan fruits) evacuates disorders of hot and cold combined nature.

(18) Добавление '*bras bu gsum* (трёх плодов) вычищает смешение жара и холода.

སྦོས་དཀར་ཐལ་ཀ་རྩོ་རྩེ་སོ་མ་ར། བསྐྱེད་པའི་ཚུ་སེར་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *spos dkar, thal ka rdo rdze* and *so ma ra* evacuates *chu ser* disorders.

(19) Добавление *spos dkar, thal ka rdo rdze, so ma ra* вычищает болезни чхусер.

ཁྱུང་སྤེར་རེ་རལ་བོང་ང་དཀར་པོ་བསྐྱེབས། རྟུག་གི་ནད་ནྐམས་སྦྱོང་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding *khyung sder, re ral* and *bong nga dkar po* evacuates all kinds of poisoning.

(20) Добавление *khyung sder, re ral, bong nga dkar po* вычищает отравления.

བསེ་ཡབ་བྱ་སྤྱ་པུས་ཀར་སྤྱ་ལ་བསྐྱེབས། བད་ཀན་སྤྱུག་པོའི་ནད་ནྐམས་སྦྱོང་བར་བྱེད། །

Adding *bse yab, 'u su* and *pus kar mu la* evacuates disorders of *bad kan smug po*.

(21) Добавление *bse yab, 'u su, pus kar mu la* вычищает болезни бекен мугпо (*bad kan smug po*).

དབྱི་མོང་སྤྱབ་ཀ་ཤུ་དག་བསྐྱེབས་པ་ཡིས། སྒྲན་གྱི་ནད་ནྐམས་སྦྱོང་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding *dbyi mong, srub ka* and *shu dag* evacuates *skran*.

(22) Добавление *dbyi mong, srub ka, shu dag* вычищает болезни опухолей трен (*skran*).

སྒྲ་གོར་ཞོ་ཤ་སྤོན་བྱ་པད་མེ་བསྐྱེབས། དུས་ཚུའི་ནད་ནྐམས་སྦྱོང་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding *gla gor zho sha, sngon bu, pad me*¹ evacuates *dmu chu*.

(23) Добавление *gla gor zho sha, sngon bu, pad me* вычищает болезни мучху (*dmu chu*).

ནིམ་པ་རྒྱ་ཕྱ་ཇཱ་ཏི་པ་ལ་བསྐྱེབས། རྟུག་པའི་ནད་ནྐམས་སྦྱོང་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding *nim pa, rgya tshwa, dza ti pha la* evacuates disorders that cause vomiting.

(24) Добавление *nim pa, rgya tshwa, dza ti pha la* вычищает болезненную рвоту.

¹ *Pad me* refers to a blister beetle

ཟར་མ་ཤུ་ཟུར་ཟོམ་རྩི་བཟེབས་པ་ཡིས། རྩོམ་ཐོས་པའི་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *zar ma*, *shu zur* and *zom rtsi* evacuates distention of the stomach and the large intestine.

(25) Добавление *zar ma*, *shu zur*, *zom rtsi* вычищает болезненное вздутие желудка и кишечника.

རྩ་ཏི་པི་པི་ལིང་དང་ན་ལེ་ཤམ། བྱེན་ལྷག་རྩུང་དང་རྩུ་ལོང་འཁྲོལ་བ་སྦྱང་། །

Adding *dza ti*, *pi pi ling* and *na le sham* evacuates reversed effects of descending *rlung* and rumbling of the small and large intestines.

(26) Добавление *dza ti*, *pi pi ling* и *na le sham* вычищает разворот лунг кверху и урчание в кишечнике.

བྱི་ཏང་ག་དང་གཡེར་མ་མ་རུ་རྩེ། བཟེབས་པས་སྤིན་ནད་མ་ལུས་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *byi tang ga*, *g.yer ma* and *ma ru rtse* evacuates all kinds of *srin* disorders.

(27) Добавление *byi tang ga*, *g.yer ma* и *ma ru rtse* без остатка вычищает болезни синбу (*srin nad*).

གུར་གུམ་དབྱི་མོང་སོ་མ་ར་ཇ་བཟེབས། རྩེག་གི་ནད་ནྟམས་འཁྲུ་བར་བྱེད་པ་ཡིན། །

Adding *gur kum*, *dbyi mong* and *so ma ra dza* evacuates *dreg*.

(28) Добавление *gur kum*, *dbyi mong*, *so ma ra dza* выводит с поносом болезнь дрег (*dreg*).

རུ་རྩ་ལུ་བྱི་ཆ་བཟེབས་པ་ཡིས། ཤུ་རུས་རྩ་ཡི་འབྲས་ནད་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *ru rta*, *mu zi* and *rgya tshwa* evacuates 'bras of the muscle tissues, bones and channels.

(29) Добавление *ru rta*, *mu zi*, *rgya tshwa* вычищает злокачественный дре (*bras*) мышц, костей и сосудов.

ཨ་ཤོ་གཞུ་འོ་ལ་མོ་ཡ་བཟླ། །བཟླ་བས་པས་བྱ་ཚྭ་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *a sho ganngha*, 'ol mo se and *ya baksha ra* purgine uterine disorders.

(30) Добавление *a sho ganngha*, 'ol mo se, *ya baksha ra* вычищает болезни матки.

མི་རུས་བཅའ་མ་ཡ་བཟླ་ར་བཟླ་བས། །ཚུ་མ་པ་མི་འཁྱུ་ནད་ནྟམས་སྦྱང་བར་བྱེད། །

Adding *mi rus dtsa' ma* and *ya baksha ra* evacuates disorders without causing diarrhea of *rtsam pa*.

[1] Добавление *mi rus dtsa' ma* and *ya baksha ra* вычищает болезни без поноса от цампы.

བ་སྦྱ་བཟླ་བས་པས་སྦྱུ་མ་འའི་བྱ་མི་འཚོར། །

Adding *ba spru* evacuates disorders without causing miscarriage.

[2] Добавление *ba spru* не даст потерять ребёнка при беременности.

ཚུ་མ་ཚེ་དང་བཟླ་བས་པས་སྦྱུ་ག་མི་བྱེད། །

Adding *chu ma rtsi* inhibits the possibility of vomiting.

[3] От добавления *chu ma rtsi* не будет рвоты.

དངུལ་ཁུ་དྲུང་ཐལ་རྒྱ་ཚྭ་བསྐྱེད་པ་ཡིས། མི་སྐྱུག་མི་འབྱིང་ཁྱུར་དུ་འབྲིག་པར་བྱེད། །

Adding *dingul chu*, conch ash and *rgya tshwa* evacuates disorders instantly, without vomiting or stagnation of the disorders.

[4] От добавления *dingul chu*, *dung thal* и *rgya tshwa* не будет ни рвоты, ни распираания, быстро протолкнёт.

ཁྱུང་ཅི་སྤྲུལ་དང་བསྐྱེད་པས་འབྲུམས་མི་བྱེད། །

нет английского

[5] От добавления *myang rtsi spras* -- не будет мазать.

དི་ཁུ་ཁུ་རུག་བསྐྱེད་པས་ཁུ་མི་གཞོན། །

Adding urine and *chu rug* evacuates disorders without affecting disorders of fluid retention.

[6] От добавления мочи и *chu rug* -- не навредит жидкости.

ཉི་དགའི་འབྲས་བུ་བསྐྱེད་པས་ཁ་མི་སྒོམ། །

Adding the seeds of *nyi dga'* evacuates disorders without causing thirst.

[7] От добавления плодов *nyi dga'* -- не будет сохнуть во рту.

ཁ་བསྐྱུར་སུམ་ཅུ་གནད་ཀྱི་མན་ངག་བདུན། འདི་ལྷན་ནད་ཡུལ་འབྲིན་པར་ཐེ་ཚཱ་མེད། །

The appropriate addition of the thirty types of supplementary medicines and the seven important instructions, undoubtedly evacuates all disorders from their respective locations.

Вместе с этими 30 «направляющими компонентами» и семью «наставлениями» [слабительное], без всякого сомнения, вытащит болезнь из её места.

ཐོར་ཁུ་ནུ་གྱི་སྒོས་བཤལ་བསྟན་པ་ནི།

Specific compounds for treating miscellaneous disorders are as follows:

Вот описание специальных слабительных для отдельных заболеваний:

ཐར་ཁུ་ནུ་སྒོས་བཤལ་བ་དང་། རྩ་ཆ་ཐོན་ཁུ་ཉང་ལེན་གསེར་མེ་ཉྱག་ །འབྲུགས་རིམས་རྩ་པའི་ཚད་པ་སྦྱང་བར་
བྱེད།

A compound prepared from *thar nu*, which is collected at the appropriate time and treated in cow's urine and *chu rtsa*, *khron bu*, *hong len* and *gser me tog* evacuates disturbed hot disorders, *rims* and acute hot disorders.

{1} Вовремя выкопанный *thar nu*, укрощённый в коровьей моче, вместе с *chu rtsa*, *khron bu*, *hong len* и *gser me tog* вычищают труг ('*kh rugs*), заразный рим (*rims*) и развитой жар (*rgyas thad*).

ཐར་ཁུ་རྩ་ཆ་རེ་ལྷག་ཆ་བ་གསུམ། །གཤམ་སྒྱུ་གཟེར་གཉན་སྒྲང་གཟེར་བུང་སྦྱང་།

A compound prepared from *thar nu*, *chu rtsa*, *re lcag* and *rtsa ba gsum* (three root medicines) evacuates *gag*, *lhog*, dysentery, *gnyan glang* and *gzer thung*.

{2} [Состав из] *thar nu*, *chu rtsa*, *re lcag* и *rtsa ba gsum* (трёх корней) вычищает гагпа (*gag*), лхогпа (*lhog*), гьюзер (*rgyu gzer*), ньенланг - колики от ньен (*gnyan glang*) и зертхунг (*gzer thung*).

ནུ་བྱིང་ཉང་ལེན་ཚ་ལ་སྟར་བུ་ཡིས། །བད་ཀན་སྒྱུ་གཟེར་ཚད་པ་སྦྱང་བར་བྱེད།

A compound of *dur byid*, *hong len*, *tsha la* and *star bu* evacuates hot disorders associated with *bad kan smug po*.

{3} [Состав из] *dur byid*, *hong len*, *tsha la* и *star bu* вычищает жар бекен мугпо (*bad kan smug po*).

ཁྲོན་བུ་ཚ་ལ་པ་ཏྲེ་མ་བྲིས་ནད་སྦྱང་།།

A compound of *khron bu*, *tsha la* and *pa tol* evacuates *mkhris pa* disorders.

{4} [Состав из] *khron bu*, *tsha la* и *pa tol* вычищает болезни трипа.

དུར་བྱིད་ལྷར་བུ་དུང་ཐལ་སྤྱལ་གྱི་ཤ། རྒྱ་ཚྭ་བུ་རམ་སྤྱར་བའི་རིལ་བུ་ཡིས། །ཁྲག་མ་བྲིས་མ་བྲུ་སྒྲང་ཐབས་སྦྱོས་པ་འཛོམས། །

A pill prepared from *dur byid*, *star bu*, *dung thal* and *spbrul sha* (flesh of snake), *rgya tshwa* and *bu ram* (jaggery) eliminates blood and *mkhris pa* disorders, *glang thabs* and distention caused by *ma zhu*.

{5} Пилюли из *dur byid*, *star bu*, *dung thal*, *spbrul sha*, *rgya tshwa* и бурам уничтожают болезни крови, трипа, колики и вздутие от мажува (*ma zhu*) .

ཐྲེ་ཁར་སྤྲེ་ཡི་ཚ་བ་གསུམ། རྒྱ་ཚྭ་བུ་རམ་རིལ་བུས་སྤྲན་ནད་སྦྱང་།།

A pill prepared from *shrl khaNDa*, *sngo yi tsha ba gsum* (three hot medicinal herbs), *rgya tshwa* and *bu ram* (jaggery) cleanses *skran*.

{6} Пилюли из *shrl khaNDa*, *sngo yi tsha ba gsum* (три жгучие травы), *rgya tshwa*, бурам вычищают болезни трен (*skran*).

དུར་བྱིད་སྦྱོན་ཤིང་བཅའ་སྒྲ་ལྷགས་ཕྱེ་དང་། །བ་ཚུ་སྤྱར་བས་སྦྱ་ནབ་སྦྱང་བར་བྱེད། །

A compound of *dur byid*, *sgron shing*, *bca' sga*, *lcags phye* and cow's urine evacuates *skya rbab*.

{7} Состав из *dur byid*, *sgron shing*, *bca' sga*, *lcags phye* и коровьей мочи вычищает кьябаб (*skya rbab*).

དན་དུར་བྱིད་གླི་ལྟ་དང་། །ཐར་ལུ་ཐོན་བྱ་ལྷུ་མ་ཙ་ལྷག་པ། །དོང་ག་ཐོན་བྱ་ཁྲ་ཁྲ་མ་མེ། །ཟངས་དྲེག་པི་པི་ལིང་དང་བྱ་
རམ་ཐུར། །རིལ་བུས་འོར་དང་དམུ་ཁྲ་སྦྱང་བར་བྱེད། །

A pill of *danda*, *dur byid*, *shrl khaNDa*, *thar nu*, *khron bu*, *re lcag pa*, *dong ga*, *sngon bu*, *rgya tshwa*, *chu ma rtsi*, *zangs dreg*, *pi pi ling* and *bu ram* (jaggery) evacuates 'or and *dmu chu*.

{8} Пилюли на сахаре-сырце из *danda*, *dur byid*, *shrl khaNDa*, *thar nu*, *khron bu*, *re lcag pa*, *dong ga*, *sngon bu*, *rgya tshwa*, *chu ma rtsi*, *zangs dreg*, *pi pi ling* вычищают оп ('or) и мучху (*dmu chu*).

ཨ་ལུ་རྒྱུ་ཤུན་སོ་མ་ར་ཇ་དང་། །ཐང་བྱ་འབྲི་ཏ་ས་འཛིན་དོང་ག་ལྷུ་མ། །བསྐྱས་ཁུར་དུར་བྱིད་བཏབ་པས་དུག་ནད་སྦྱང་། །

A decoction prepared by adding *dur byid* to the ingredients of *a ru ra*, *skyer shun*, *so ma ra dza*, *spang rgyen*, 'bri ta sa 'dzin, *dong ga* and *lcum rtse* evacuates poisonings.

{9} Сгущённый отвар из *a ru ra*, *skyer shun*, *so ma ra dza*, *spang rgyen*, 'bri ta sa 'dzin, *dong ga* и *lcum rtse* с добавлением *dur byid* вычищает отравления.

དུར་བྱིད་ཏོང་ལེན་བྱ་སྦྱེགས་ཚ་ལ་དང་། །འགོན་ཐལ་སྒྲ་ཆེའི་རིལ་བུས་ཤ་དུག་སྦྱང་། །

A pill of *dur byid*, *hong len*, *rgya skyegs*, *tsha la*, 'gron thal and *gla rtsi* evacuates meat poisoning.

{10} Пилюли из *dur byid*, *hong len*, *rgya skyegs*, *tsha la*, 'gron thal и *gla rtsi* вычищают отравление мясом.

དུར་བྱིད་དམ་མཆལ་དང་པི་པི་ལིང་། རྒྱ་ཚྭ་རྒྱུ་ཚྭ་ཨ་རུ་ར་དང་སྤྱ། བྱང་ཁྱེག་ནང་དུ་ཐག་བབས་སྤྱོད་བར་བྱེད། །

A compound of *dur byid*, *danda*, *mtshal*, *pi pi ling*, *rgya tshwa*, *rgyam tshwa*, *a ru ra* and *sga* evacuates blood disorders, which have infiltrated the torso.

{11} [Состав из] *dur byid*, *danda*, *mtshal*, *pi pi ling*, *rgya tshwa*, *rgyam tshwa*, *a ru ra* и *sga* вычищает кровь, попавшую в туловище.

ལུམ་རཏ་ཨ་རུ་མཚུ་སྤྱོད་ཆ་མཉམ་སྟེ། ཁྱི་དགའ་ཤིང་མངར་རྒྱུ་ཚྭ་པི་པི་ལིང་། བསྐྱོལ་ཐང་མ་བྱུ་གསར་དང་རིམས་ནད་
དང་། རྟག་པར་པོ་མཆིན་ནད་ནམས་སྤྱོད་བའི་མཚྭ། །

A decoction of *lcum rtsa* and *a ru mchu snyung* in equal quantities, *nyi dga'*, *shing mngar*, *rgyam tshwa*, *pi pi ling* evacuates the primary onset of *ma zhu* and *rims*; it is particularly the best remedy to evacuate disorders of the stomach and the liver.

{12} Отвар из взятых поровну *lcum rtsa* и *a ru mchu snyung* вместе с *nyi dga'*, *shing mngar*, *rgyam tshwa*, *pi pi ling* вычищает свежее мажува (*ma zhu*), заразные болезни рим (*rims*), а особенно хорошо справляется с вычищением болезней желудка и печени.

ཨ་རུ་མཚུ་རིང་བ་རུ་སྤྱོད་ར། ལུམ་རཏ་དུར་བྱིད་སྟོན་དཀར་བ་རུར་བསྐྱུས། རྒྱུ་སྤྱོད་ས་དྲེག་དང་གུམ་བུ་ཚུ་སེར་
དང་། རྟག་པར་ཚད་རྟིངས་ཚད་ལུས་ལ་ཞེན་བ་སྤྱོད་། །

A decoction prepared by boiling *a ru mchu ring*, *ba ru ra*, *skyu ru ra*, *lcum rtsa*, *dur byid* and *spos dkar* in cow's urine, when applied regularly, evacuates *dreg*, *grum bu*, *chu ser* disorders, turbid and chronic hot disorders which are deeply rooted in the body.

{13} Продолжительное очищение сгущённым в коровьей моче отваром из *a ru mchu ring*, *ba ru ra*, *skyu ru ra*, *lcum rtsa*, *dur byid* и *spos dkar* вычищает въевшиеся в тело болезни дрег (*dreg*), друмбу (*grum bu*), чхусер (*chu ser*), мутный жар (*rnyogs tshad*) и застарелый жар (*rnyings tshad*).

བདང་ཚུལ་ཐང་ཕྱེ་རིལ་བྱ་སྒྲན་མར་བཞི། ཁྲིམ་དང་བྱངས་དན་ནམས་ལ་བསྐྱེལ་ཐང་ཤིས། རྟེ་ཡིས་བདང་བཞག་རན་པར་
 ཚོད་ཟེན་འགྱུར། བྱངས་བཟང་ནད་རྒྱས་ཕྱེ་མ་རིལ་བྱ་ཤིས། རྟེ་ཡང་སྒྱུག་པ་ནམས་ལ་རིལ་བྱ་བདང་། ཤིན་ཏུ་རྩོ་སྒྱུག་ལང་
 ཡོད་པ་ལ། སྒྲན་མར་སྒྱུར་ཏེ་གསངས་ལ་རྒྱན་སྦྱངས་བྱ། སྒྲན་དེད་ཡི་ག་སྒར་ལ་ཟས་དང་སྟེབ། །

The four ways of applying purgative therapy are to administer medicines in the form of liquid, powders, pills and butter. A light decoction is good for the aged and those with weak bodily constituents as it helps to estimate the duration of the time appropriate for continuing or discontinuing therapy. Powders and pills are good for those with strong bodily constituents and fully blown disorders, while pills are particularly recommended for those with vomiting problems. In cases when patients have extremely hard bowels and for those susceptible to vomiting, prepare the purgative medicine as a medicinal butter, keeping it confidential to the patient, and then administer it for regular purgation. For those who have developed resistance to medicines and those with loss of appetite, administer purgative medicine mixed with food.

2.2.2 Методика применения. Есть четыре [формы]: отвары, порошки, пилюли, лечебные масла. Пожилым и истощённым лучше назначать в виде вскипячённого отвара. Это позволит оценивать время начала и конца [процедуры]. При крепком организме и сильной болезни хороши порошки и пилюли. В таких же случаях, но при рвоте используют пилюли. При сильной склонности к закреплению и рвоте готовят лечебное масло, которое нужно применять длительно, в тайне от [больного]. При невосприимчивости к лекарствам и «пугливом аппетите», их подмешивают к пище.

གཏོང་དུས་ཐོ་རངས་སྒྲན་ལ་ཤིས་པ་བརྗོད། སྒྲན་བདང་ཁ་བཤལ་མངར་བ་རུང་ཟད་མུར། འགྲུལ་བསྐྱང་མི་སྒྲིམ་ཉལ་ཙག་
 བུར་འདུག འོག་རྒྱང་སྒོད་ལ་ནད་གདོན་འབྱུངས་བར་བསམས། །

During the course of applying purgative therapy, bless the medicine by reciting auspicious verses at dawn. Rinse the mouth after taking the medicine and chew some sweet items. Avoid visitors and without uttering a word, sit in a squatting position without lying down. Release flatus and feel that the disorder and *gdon* influences have been purged.

Время назначения -- рассвет. Дают лекарство, прочитав над ним благопожелание, затем [больной должен] прополоскать рот и рассосать немного сладкого. Избегать посетителей, не разговаривать, не ложиться, сидеть прямо. Расслабить нижний ветер и представлять, что вымываются болезни и негативные влияния (*gdon*).

ལྷག་ནི་བཤལ་ཐེངས་གཉིས་གསུམ་ཁྲུས་པ་དང་། །དང་ག་མེར་བ་སངས་ནས་ཆུ་སྒོལ་བཏང་། །ལྲས་ན་སྒྲིག་ལ་ཕྱིས་ན་ནད་མི་
ཁྲུས། །རྒྱང་ཤས་ཆེན་ཅུས་ཁྲུའི་ལྷག་གིས་བསྐྱལ། །བྱངས་བྱད་མི་ལ་བྱར་ཁྲུའི་ལྷག་གིས་འཕུལ། །ཚ་བ་ཐོན་རྒྱས་དུས་སྲ་གངས་
ཆུའི་ལྷག་ །ཆུ་མེར་ཚད་རྟིང་ནད་ལ་བ་ཆུའི་ལྷག་ །སྲུ་བའི་ཤུགས་དལ་ཨ་ཅུ་མཆུ་སྒྱུང་ལྷག་ །བྱན་མོང་ལྷག་ཏུ་རྒྱུ་ཚད་ཆུ་སྒོལ་
ཤིས། །ཤེད་རྒྱང་ཤིས་པ་བེ་ཉོག་རྟོང་སྒྲིགས་མང་། །བསྐྱེ་མཉེ་གསུར་དུད་ཅས་ཁྲུས་རྒྱང་སྒྲ་མཐོན། །

The administration of inducing agents is as follows: Administer boiled water after two or three times of evacuations and the disappearance of anorexia. It is given too early, it induces vomiting, and if given too late, the disorder will not be purged. Stimulate purgation by administering the inducing agent of bone soup in cases of highly dominant *rlung* disorders; *bur* (jaggery) for those with depleted bodily constituents; snow water during the ripening and developing states of hot disorders; cow's urine for *chu ser* and chronic hot disorders, and *a ru mchu snyung* against the slow process of evacuation. It is recommended to administer hot water sprinkled with *rgyam tshwa* as the common inducing agent for all disorders. For those with weak physical strength, mental confusion and dry heaves, suppress *rlung* with oil massage, inhalation of *gsur* and intake of bone soup.

2.2.3 «Кнут». После двух-трёхкратного прослабления и появления аппетита дают кипяток. Если это будет рано - затошнит, а если поздно - болезнь не вымоет. Если преобладает лунг – [процесс нужно] подгонять костным бульоном; истощённых людей поить «кнутом» сока бурам; при зрелом, развитом жаре – «кнутом» будет талая вода; при болезнях чхусер и застарелом жаре – «кнутом» будет коровья моча; при небольшой силе прослабления «кнут» - *a ru mchu snyung*, а обычно в качестве «кнута» хорош кипяток с *rgyam tsha*. При слабости, спутанности сознания, частой пустой рвоте прижимают концы лунг с помощью кунье, дыма сура (*gsur*), костного бульона.

འདྲིན་ཚད་གངས་དང་བྱངས་དང་ཁ་དྲོག་ལས། གངས་ཚད་སྤྱི་ཉི་ཤུ་ཐ་མ་བསྟ། བྱངས་ཚད་བྲེ་གསུམ་བྲེ་དྲེ་གང་
ལ། ཁ་དྲོག་ཚུ་དང་བད་ཀན་མཁྲིས་པ་གསུམ། རབ་འབྲིང་ཐ་མ་གསུམ་གྱི་ཚད་ཡིན་པས། རྩད་ཀྱི་སྟོབས་དང་ལུས་ཤེད་རྩིས་
དཔགས་ལ། ཤེད་ཆེ་ནད་མ་ཟད་ན་ལྷག་གིས་བསྐྱུལ། རྩད་མ་དག་ཀྱང་བྱངས་ཟད་ལྷག་འཕྲོ་བཅད། རྩད་དག་ཚུར་འཁྱུ་ཇི་
སྟར་འདུག་ཀྱང་བཅད།

The standard amount of evacuation should be measured on the basis of frequency, quantity and color. Purgation is classified as most effective, moderate and less effective, if the frequency of evacuation is thirty, twenty and ten times; if the quantity of evacuation is three, two and one *bre*; and if the color of evacuation resembles that of water, *bad kan* and *mkhris pa* respectively. However, perform evacuation in accordance with the strength of the body and the severity of the disorder. If the patient's strength is good and the disorder is not evacuated completely, perform the therapy with an inducing agent, repeatedly. If the bodily constituents are depleted, discontinue the inducing agent, even if the disorder is not evacuated completely. Stop the purgative therapy, when watery stool appears after the disorder has been completely cleansed, irrespective of the state of the bodily constituents.

2.2.4 Меры выведения оценивают по количеству, объёму и цвету. Количество: тридцать, двадцать, меньшее - десять. Объём: три дре (*bre*), два дре или один. Цвет: воды, слизи или желчи - это мера для сильного, среднего и слабого [прослабления], которую подбирают на основе анализа силы болезни и крепости организма. При хорошей крепости [тела] - нужно подстёгивать [процесс] «кнутом» пока болезнь не истощится, а ослабленным - прекращать действие «кнута», даже хотя болезнь и не вычищена до конца. Понос водой -- значит болезнь полностью очищена, каким бы ни было состояние организма - нужно прекращать.

ལྷག་གཞོན་ཀླུ་བ་མནན་དང་སྟོར་བ་བཅས། འགྱིངས་པ་བྱང་དང་འབྱམས་པ་བཅད་པ་དང་། སྟོག་གི་བྱ་ར་བཞག་དང་
ནམ་པ་ལྷ།

Management of the five post-therapeutic complications includes suppression of the emesis, assessment of the ineffective therapy, drainage of the stagnated disorder, cessation of the excessive evacuation, and being alert to life-threatening complications.

2.2.5 Подавление осложнений. Здесь пять вариантов: «подавление перехода [в рвоту]», «поиск потерявшегося», «выведение застрявшего», «остановка мазания», «поставить сторожа жизни».

སྒྱུག་ན་དྲོ་གང་སྒྲིབ་བདུག་དྲི་ཞིམ་མནམ། སྒྱི་བོའི་སྒྲ་འཐེན་གདོང་དུ་ཁ་སྒྱུ་གདབ། །སྒྲག་པ་གཉིས་ནས་མནན་ཞིང་སྒྲུལ་
བསྐྱོད་གཟབ། །

If vomiting occurs, compress a cold stone on the neck, inhale aromatic scent, pull the hair at the crown, sprinkle water on the face, press the two shoulders and be cautious not to move the body.

Если рвёт -- прикладывают холодный камень к шее, вдыхают дым благовоний, тянут за волосы на макушке, брызгают водой на лицо, нажимают на оба плеча и быть осторожным с движениями.

སྒྲན་རྩུབ་ཕྱུག་ཆེས་རྒྱང་མ་འོན་པ་དང་། །ནད་ལས་བྱུང་དང་སྒྲན་སྒྱུན་ཡི་ག་སྒྲར། །སྒྲ་འགྲུལ་གདོན་དགུ་སྒྲུག་པའི་རྒྱ་ཡིན་
པས། །

The nine causative factors of vomiting are as follows: coarse potent medicines, overdose, unsuppressed *rlung* disorder, disorder factors, annoyance and aversion to medicine, excessive verbal activities, excessive physical movement and *gdon* influences.

Грубое лекарство, большая дозировка, не приавленный лунг, само заболевание, отвращение к лекарству, «пугливый аппетит», разговоры, беготня, негативные влияния (*gdon*) - вот девять причин рвоты.

སྒྲན་རྩུབ་དུས་སྒྲ་བརྒྱུས་ཤིང་གདུལ་ལེགས་གཅེས། །སྒྲན་ཆེས་ཕྱུགས་སྒྲ་བཅད་ལ་བྱུ་རྒྱུས་མནན། །རྒྱང་མ་འོན་ལ་ཐོན་འགོ་
འཐེམས་པ་གཅེས། །ནད་ལས་བྱུང་ལ་རྒྱ་མ་རྩི་མཆོག་ཡིན། །སྒྲན་སྒྱུན་ཡི་ག་སྒྲར་ལ་གསངས་ཏེ་བཏང་། །མི་སྒྲ་མི་འགྲུལ་ཙོག་
ཕུར་འདུག་པ་དང་། །གདོན་ལས་བྱུང་ལ་འགྲུལ་བསྐྱུང་བསྐྱུད་ལས་བྱ། །

It is important to collect coarse potent medicines at an appropriate time and treat them properly. If emesis occurs due to overdose, reduce the dose and administer one dose after another in such a way that the next dose is given only after the first one is fully digested. If vomiting occurs from unsuppressed *rlung* disorders, it is important to apply all the necessary preliminary procedures. For emesis due to disorders, *chu ma rtsi* is the best remedy. If vomiting happens due to annoyance and aversion to medicine, administer purgative medicines without the patient's knowledge. In the event of emesis occurring due to excessive verbal and physical activities, have the patient sit in a squatting position without uttering a word and with no body movement. If vomiting occurs due to *gdon* influences, avoid visitors and perform rituals to avert *gdon*.

Если лекарство грубое -- важно выкапывать вовремя и хорошо укрощать; большая дозировка -- сократить и разделить, давать после переваривания; при не приавленном лунг -- важна полноценная подготовка; при [рвоте], возникающей от самой болезни -- лучше всего *chu ma rtsi*; при отвращении к лекарству и «пугливом аппетите» -- давать втайне; не разговаривая и не шевелясь, сидеть на корточках; при возникновении от негативных влияний (*gdon*) следует избегать посетителей и проводить ритуалы изгнания.

བཤམ་སྟོར་བ་ལ་སྐྱེན་སྟོར་ནད་སྟོར་གཉིས། །སྐྱེན་སྟོར་ལུག་མེད་བསྐྱར་ལ་བཏང་བར་བྱ། །ནད་སྟོར་ན་འགྱུ་བྱེད་ན་སྐྱར་བག་
བཏང་།།

Assessing the ineffectiveness of purgative therapy is done by two methods: by medicine and by the disorder. If the therapy is ineffective due to the medicine, the patient will feel no pain; hence the therapy has to be repeated. If it is due to a disorder, the patient will feel only a slight pain; hence, give something sour to the patient.

Если прослабление «потерялось», то может быть два [варианта]: лекарство «потерялось» или болезнь «потерялась». Когда лекарство «потерялось», то боли нет, нужно дать повторно. Если болезнь «потерялась» - болит несильно, нужно дать немного кислого.

འགྱིངས་པ་པོ་བར་རྫིང་ལ་སྤེམ་པ་སྟེ། ཁོ་བར་དུགས་བྱ་བཅག་ཅིང་ནི་རུས་བསྟ། ཀལའ་གྱི་མ་དང་སྟོན་བྱ་ཆ་མཉམ་སྟེ། འིབ་
བར་བཏགས་ལ་བསྐོལ་ཁུ་ཡུལ་གང་བཏང་། བཤལ་སྒྱུག་གཉིས་འབྱང་པོ་བར་ནད་མི་ལུས། །

Stagnation is indicated by a feeling of fullness and hardness in the stomach. In order to drain the stagnated disorder, perform compresses on the stomach, have the patient walk a bit if necessary, perform strong enema. Giving a *phul* of a light decoction prepared from the fine powders of *g.ya' kyi ma* and *sngon bu* in an equal quantity, induces both emesis and diarrhea, thereby leaving no disorder in the stomach.

При «застревании», когда желудок растянут и напряжён, следует ставить на него компрессы, пройтись, делать клизму нируха, дать выпить один пхул (*phul*) вскипячённого отвара из тонкоизмельчённых *g.ya' kyi ma* и *sngon bu*, взятых поровну. От чего возникнут оба: и прослабление, и рвота -- болезни в желудке не останется.

འབྱམས་ལ་ཚ་འབྱམས་གང་འབྱམས་རྣམ་པ་གཉིས། སླན་རོ་ལུས་དང་ནད་ཁ་བྱེ་བ་བཞི། །

Excessive evacuation is caused by the four factors: hot disorders, cold disorders, residual medicine and provocation of the disorder.

Мазание бывает двух типов: горячее мазание, холодное мазание, а ещё из-за остаточного действия лекарства и когда «болезнь раскрылась» - всего четыре.

ཚ་འབྱམས་དམར་མེར་དྲི་ཆེ་རྩ་ཁུ་ཚ། བྱིན་ཏུ་ཆུས་བསྐྱངས་རེ་སྟོན་སྐར་ཆུས་བཅད། གང་འབྱམས་དྲི་མེད་ཆུར་འབྲུ་ཚོ་
ཁུའམ། བྱུན་མར་ད་ཏིག་ཤིང་ཚ་བཏབ་པས་གཅོད། སླན་རོ་ལུས་ལ་རྒྱམ་ཚའི་རྩ་སྟོལ་བཏང་། རྟད་ཁ་བྱེ་ན་མི་བཅད་ལུས་
བྱངས་གསོ། མཁྲིས་པའི་རྩ་ཁ་བྱེ་ན་ལྷུར་དུ་བཅད། མི་རྩ་བཞི་ཐང་དོམ་མཁྲིས་བཏབ་པས་གཅོད། །

Excessive evacuation due to hot disorders features red and yellowish stools with foul smells, with both the pulse and urine indicating the characteristics of hot disorders. Stop the evacuation by sprinkling cold water on the calf muscles and administering *skar chus* infused with *re skon*. Excessive evacuation due to cold disorders features odorless and watery stools. Stop it by giving a soup of fatty meat or clarified butter mixed with *da trig* and *shing tsha*. To stop the excessive evacuation due to residual medicines, administer

boiled water sprinkled with *rgyam tswa*. In case of excessive evacuation due to provocation of the disorder, do not stop the evacuation but restore the bodily constituents. If an outflow of bile occurs, stop it instantly by administering *indra bzhi thang* with the addition of *dom mkhris*.

При горячем мазании -- [массы] красно-жёлтые, с сильным запахом, в пульсе и моче - жар. Прекращают его, охлаждая икры водой и с помощью звёздной воды с *re skon*. При холодном мазании -- будет водянистый понос без запаха. Прекращают его с помощью супа или топлёного масла с добавлением *da trig* и *shing tsha*. При остаточном действии лекарства дают кипяток с *rgyam tswa*. Если «болезнь раскрылась» - нужно не останавливать, а восстанавливать ткани тела. Но если раскрылись каналы желчи, то срочно остановить с помощью отвара *indra bzhi thang* с добавлением *dom mkhris*.

ལྷན་མོང་སྤྱི་ཅུ་འབྲས་ཀྱི་ལྷག་པའམ། །ནས་ལྷག་ཤ་གསར་ཆོ་ཁུ་གང་ཅུང་ལ། །སྤྱི་དང་ད་ཁྱིག་ཀ་ལེད་མོན་ཆ་ར། །སྤྱག་དང་
ཐ་རམས་བཏབ་ལ་ཅེ་གུར་བཏང་། །ཁ་སྒྲིམ་མི་བཏང་དེ་ཡིས་ཆོད་པར་ངེས། །

Generally, frequent intake of small portions of rice porridge or porridge prepared from barley, or soup of fresh fatty meats with the addition of animal glue, *da trig*, *ka bed*, *mon cha ra*, *smag* and *tha rams* and avoiding thirst stimulating drinks, certainly stops excessive evacuation.

В общем, обычно назначают маленькими порциями, но часто рисовую или ячменную похлебку или суп из свежего мяса -- на выбор с добавлением животного клея (*spyin*), *da trig*, *ka bed*, *mon cha ra*, *smag* и *tha rams*, того, что провоцирует жажду не давать. Это наверняка остановит [мазание].

སྤྱག་གི་བྱ་རའི་གནད་ནི་ནམ་ལྟེ། །ཐོར་བུའི་རྒྱང་སྤྱིས་སྒྲ་མ་ལོན་པ་དང་། །སྤྱན་དང་ནད་དུ་མ་འཁོད་གཟེར་བ་དང་། །སྤྱག་
པ་མནན་པས་སྒོ་རྩར་ཤོར་བ་དང་། །སྤྱི་ཁྲོས་སྤང་ཐབས་ནད་དུ་སོང་བ་དང་། །ནད་ལ་སྤྱག་གནས་བཏོན་ན་འཆི་བའོ། །

The five vulnerable life-threatening complications which need constant attention include leaving scattered mild *rlung* disorder unsuppressed, pain due to incompatibility between the medicine and the disorder, infiltration of purgative medicine into the respiratory

channels due to intense suppression of vomiting, development of *glang* induced by disturbed *srin*, and if a disorder upon which life is dependant is evacuated, the patient is sure to die.

Есть пять ключевых моментов в отношении «сторожа жизни»: если не придавить концы возникших разрозненных лунг; при сильных болях, когда лекарство и болезнь не подходят друг другу; если, подавляя рвоту, [лекарство] «уронили» в каналы лёгких; если «разъярённые» синбу привели к коликам ланг-тхаб (*glang thabs*) и если вывели болезнь, в которой находилась жизнь -- [больной] умрёт.

ཁྱུས་བཞིན་མི་བདེ་སྤོང་སྒྱུགས་བྱེད་པ་དང་། །ཤེད་ཆུང་ཤེས་པ་ཟིལ་ཉྒྱག་ཉྒྱག་བྱེད། །ཐོར་བུའི་ཆུང་ཡིན་གསུང་བདུག་བསྐྱ་
མཉེ་བྲ། །རུས་ཐང་མེ་བཙས་སྒྲ་སྒྲན་སྤྱངས་འཕྲོ་གཙང་། །

In the course of evacuation, if one feels uncomfortable, experiences empty vomiting, weakening of physical strength, mental confusion and feels lethargic, these indicate a scattered mild *rlung* disorder. Therefore, inhale *gsur*, perform oil massage and administer bone soup; if the symptoms persist, suppress *rlung* with moxibustion and discontinue the purgation.

Когда в процессе прослабления [больному стало] нехорошо, появилась пустая рвота, слабость, сознание искажённое и спутанное - это разрозненные лунг. Нужно окуривать дымом сура, делать кунье, прикрывать концы лунг с помощью костного бульона и прижигания, остановить процесс вычищения.

རུང་དང་མི་རུང་དུས་ཚད་མ་ཟེན་ན། །ནད་དང་དབྱད་དུ་འཛོལ་བས་གཟེར་བྱག་འབྱུང་། །ཚ་གང་བརྟགས་ལ་གཉེན་པོ་
བསིལ་བྱོད་བཞེན། །ཚད་གཟེར་མ་བྱ་བྱ་ཉྒྱའི་གང་ཐང་བཏང་། །བསིལ་གྱི་དུགས་དང་བྱེ་མ་གང་ཤེས་དབྱད། །གང་གཟེར་ཆ་
མཉམ་ཐང་བཏང་བྱོད་དུགས་བྲ། །

If one fails to observe the indications or the contra-indications, and the appropriate ime for performing purgative therapy, pain will arise due to incompatibility between the remedy and the disorder. Therefore, assess the hot and cold nature of the pain and then administer cool and warm-natured remedies respectively. If the pain is due to a hot disorder, administer a cold decoction of *ma nu* and *ru rta*, appropriate medicinal

powders, and apply a cold compress. If it is due to a cold disorder, administer *cha mnyam thang* and apply a warm compress.

Если не определили показания и противопоказания и время применения, то болезнь и процедура разминулись, от чего появляются сильные боли. Изучив их [с точки зрения] жара и холода, прибегают к охлаждающим или согревающим средствам. При боли от жара дают холодный отвар *ma nu* и *ru rta*, ставят охлаждающий компресс и подбирают подходящий порошок. При боли от холода нужно дать отвар *cha mnyam thang*, поставить согревающий компресс.

བཤལ་སྒྲན་སྒྲོར་ཤོར་སྒྲོ་མང་རོ་སྟོད་གཟེར། སྒྲོ་སྒྱུགས་གཏར་ག་ཕྱེ་མ་སྒྲུ་སྒྲན་སྒྱུར། །

Infiltration of purgative medicine into the respiratory tract results in excessive coughing and upper back pain. In order to clear the respiratory tract, perform venesection and emesis, and administer medicinal powders to dry pus.

Если слабительное «уронили» в лёгкие будет частый кашель, боли в верхней части тела. Тут нужно дать рвотные для лёгких, сделать кровопускание, приготовить порошки и высушивающие лекарства.

སྒྲན་སྒྲོས་ཕོ་ལོག་བྱང་ན་གཉེན་ཕོས་བསང། །

If abdominal cramps arise from disturbed *srin*, eliminate it by using proper remedies.

Если от разъярённых синбу (*srin khros*) возник пхолог (*pho log*), его уничтожают соответствующими средствами.

བྱངས་ངན་ནད་མ་ཐོན་ཡང་གཙོད་པར་གཅེས། ཅི་ཕྱིར་ནད་ཐོན་བྱངས་ཟད་སྟོག་འཕྲོག་བྱེད། །

It is important to stop the therapy if the patient has weak bodily constituents, even if the disorder has not been evacuated, as the patient can die due to exhaustion of bodily constituents with the elimination of disorders.

Ослабленным нужно остановить [процедуру], даже если болезнь не выведена, потому что выведешь болезнь -- истощишь ткани тела, что отнимет жизнь.

ཕྱི་རྒྱུ་བཅད་པ་སྦྱོང་བ་ཚར་ཆོད་ནས། །འབྲས་སམ་ཕྱི་ཐུག་གཡོས་སུ་མ་བྱས་པའི། །ཚ་ཚྱར་བག་ཤས་ཡོད་པ་རྒྱང་རྒྱང་
པོས། །ཁམས་གསོ་སྒྲན་རོ་འདོན་ཞིང་ནད་ལྷག་འདེད། །དེ་རྒྱུ་སྤྲོད་དང་བར་མ་སྒྲ་བ་དང་། །ཚོ་ཁྱ་ཟན་དྲོན་རིམ་པས་ཆ་ཡིས་
བསྐྱེད། །

Post-therapeutic management includes the restoration of the bodily constituents, and the removal of the medicinal and disorder remnants, by the administration of a plain porridge prepared from rice or barley with a small portion of salt and condiment. Thereafter, gradually increase the food intake from light to thick porridge, fatty meat soup and warm dough successively.

2.3.1 Последующее пресечение. Когда вычищение закончено и прекращено восстанавливают организм, выводят остатки лекарства и преследуют «хвосты» болезни простой без добавок рисовой или мучной кашей со щепоткой соли. Затем постепенно увеличивают густоту супов и каш от жидкой до густой.

ཁྱད་པར་ཚ་རྒྱུ་གང་རྒྱུ་རྣམ་པ་གཉིས། །

Specifically, there are two aspects of post-therapeutic management related to treating hot and cold disorders.

2.3.2 В частности есть два варианта: последующий за жаром и последующий за холодом.

ཚ་བའི་རྒྱུ་ལ་གསར་དང་རྟིང་པ་གཉིས། །རིམས་འབྲུགས་ཚ་བ་གསར་པའི་བཤལ་རྒྱུ་རྣམས། །ཚུ་གྲོག་ནས་ཐུག་ཞོ་ཐུམ་
བསིལ་གྱིས་བཅད། །ཚ་བ་རྟིངས་པ་རྣམས་ལ་བསིལ་ཤ་གསར། །ཚིལ་མེད་ཚོ་ཁྱ་ང་དང་བསྐྱོལ་གང་ཟ། །ཞོ་ཐུམ་ལ་སོགས་
བསིལ་བཅུད་ཟས་གྱིས་བཅད། །

Post-therapeutic management of a hot disorder is of two kinds: primary and chronic. After evacuating the primary onset of the disorder such as *rims* and disturbed hot disorders, subsequently treat the patient with cool potent diets including the use of water mixed with *tsam pa*, porridge of roasted barley, and water mixed with curd. After evacuating chronic hot disorders, treat the patient with cool and nutritious diets such as fresh meat, soup of non-fatty meat, tea, cooled boiled water, curd mixed with milk etc.

У последующего за жаром [также] два - при свежем и при старом. После прослабления при свежем жаре рим (*rims*) или труг (*'khrugs*), пресекают охлаждающим: мучной болтушкой, ячменным супом, шотрум² (*zho phrum*) и т.д. При старом жаре пресекают охлаждающей, но питательной пищей такой, как свежее мясо с охлаждающим [действием], суп без жира, чай, охлаждённый кипяток, шотрум (*zho phrum*) и т.д.

གང་རྩེས་ལྷག་ཤ་གསར་རྩིང་ཚོ་ཁྱ་དང་། ཁང་འཇམ་ལྷན་མར་ཟན་རྩོད་རྩོད་གྱིས་བཅད། ཁང་དང་བགས་གྱི་རིམ་པས་བསྐྱེད་
ལ་བཏང་།།

After evacuation of cold disorders, treat them with warm potent diets such as soup of fresh and old fatty mutton, light *chang*, clarified butter and warm dough, while gradually increasing the amount of intake by small portions.

После холода пресекают согревающим: супом из свежей или старой баранины, мягким чангом, топлёным маслом, тёплыми кашами. Назначают их, постепенно увеличивая количество.

ཚ་རྩེས་རྩོད་གྱིས་བཅད་ན་མེ་རོ་འཕེལ། གང་རྩེས་བསལ་གྱིས་བཅད་དམ་བཟའ་བ་དྲགས། ཁོ་བའི་མེ་འཆི་མ་ཁྱ་དུ་མུ་སྐྱེན་
སྐྱེད།།

If hot disorders are treated with warm potent remedies, it rekindles the remnants of a hot disorder. Whereas if cold disorders are treated with cool potent remedies or excessive intake of cool potent foods, it diminishes the strength of the digestive heat and develops *ma zhu*, *dmu* and *skran*.

² йогурт, смешанный с водой

2.3.3 Если после жара пресекать согревающим, то остатки жара увеличатся. Если после холода пресекать охлаждающим или есть слишком много, огонь желудка погаснет, что приведёт к мажува (*ma zhu*), мучху (*dmu chu*) и опухолям трен (*skran*).

སྒྱུངས་ཉེས་སྒྱུན་ལ་དྲགས་ཞན་ནམ་བ་གཉིས།

The adverse effects of improper purgation can be typed into two types: the adverse effects of excessive therapy and the adverse effects of insufficient therapy.

3 Ошибок и изъянов у вычищения две: чрезмерное и слабое.

སྒྱུངས་དྲགས་བྱངས་ཟད་སྒྱུ་མེ་དྲོད་འཆི། རྟེ་ལ་ཟས་སྒྲན་དྲོད་བཅུད་མེ་ཡིས་གསོ།

If the purgative therapy is excessive, it deletes the bodily constituents, arouses *rlung* and diminishes *me drod*. Treat these adverse effects by administering diets and medicines of a nutritious and warm quality, and warm quality, and by performing moxibustion.

3.1 Чрезмерное вычищение у истощённых порождает лунг, гасит огненную теплоту (*me drod*). Тогда его восстанавливают согревающими и питательными продуктами и лекарствами, а также огнём.

སྒྱུངས་ཞན་ནད་དེ་བསྐང་ནས་མ་དག་པས། རང་ག་འགགས་ལ་ཟས་སྒྲན་འཇུར་མི་འདོད། རན་གྱི་སྒྲོབས་སྒྱེད་བད་མཁྱིས་
འཕེལ་བར་འགྱུར། བགེས་སྒྲན་རྒྱུ་ཚུ་སེ་འབྱས་མེ་གསོས་ལ། བྱངས་བཟང་སྒྲན་འགྲོ་བྱས་ལ་སྦྱང་བ་བསྐྱར། བྱངས་དན་ནི་
བྱ་ཏ་དང་འཇམ་ཚི་སྟེལ།

If the purgative therapy is insufficient, it will arouse the disorder instead of cleansing it. As a result, it causes loss of appetite and indigestion, aggravates the disorder and increases *bad kan* and *mkhris pa*. Treat these adverse effects by fasting and restoring digestive heat with the administration of *rgyam tshwa* and *se 'bru*. If the patient is strong, repeat both the preliminaries and the purgation again, and if the patient is weak, perform strong and mild enema alternatively.

3.2 Слабое – поднимет болезнь, но вычистит не полностью, от чего пропадѣт аппетит, [больной] не в состоянии переварить пищу и напитки, болезни придаст силу и увеличатся бекен и трипа. Восстанавливают огонь голодом и жаждой, *rgyam tsha, se 'bru*, а если организм крепок, то, проведя подготовку, вычищать снова. Ослабленным -- чередовать клизмы нируха и джамци.

སྒྱུང་ལེགས་ནད་ཀྱི་རྩ་ཆོད་བད་མཁྱིས་དག ། ལྷས་ཡང་ཁོང་པའི་བྱོད་འབར་ཡི་ག་འབྱེད། །
བཀྲེས་སྒྲིམ་དུས་འབྱུང་བཤང་གཅི་བདེ་བར་འབྱེན། །ཞེས་གསུངས་སོ། །

Benefits of successful purgation include complete elimination of the disorder, clearing of *bad kan* and *mkhris pa* disorders, a feeling of lightness, generation of bodily heat, promotion of appetite, stimulation of thirst and hunger on time and normal excretion of urine and stool.” Thus it was said.

4 Хорошее вычищение вырывает корень болезни, вымывает бекен и трипа, в теле будет лёгкость, внутри пылает тепло, аппетит просыпается, голод и жажда приходят вовремя, кал и моча отходят хорошо». Так сказано.

བདུད་རྩི་སྒྲིམ་པོ་ཡན་ལག་བརྒྱད་པ་གསང་བ་མན་ངག་གི་རྒྱུད་ལས་ཁྲ་བཤལ་གྱི་ལཱ་ཀླུ་སྟེ་བརྩ་བཞི་པའོ། །

This is the fourteenth chapter, which reveals purgative therapy of the *las Inga*, from the Secret Quintessential Instructions on the Eight Branches of the Ambrosia Essence Tantra.

Это четырнадцатая глава «Пять действий. Прославление» из «Сущности амриты — восьмичленной тантры тайных наставлений».

Translation from Tibetan to English: Men-Tsee-khang ©

перевод с тибетского на русский: Анастасия Теплякова